

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ “ПОРТФОЛІО” В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ПСИХОЛОГІВ

У статті розглядаються особливості застосування такого методу самостійної роботи курсантів вищого військового навчального закладу як “портфоліо”. Визначено, що накопичення матеріалів курсантами, які свідчать про їх досягнення, сприяє перенесенню акцентів в організації навчального процесу з діяльності військового педагога на навчально-пізнавальну діяльність курсанта. Обґрунтовано, що необхідність застосування методу “портфоліо”, який дозволяє забезпечити поступовий перехід від інформативних форм до активних форм навчання з використанням елементів проблемності, наукового пошуку та резервів самостійної роботи курсантів. Охарактеризовано структуру “портфоліо” майбутніх військових психологів, елементами якого є дипломи, сертифікати, грамоти, конспекти додаткових джерел інформації, словник психологічних термінів, збірка методик психологічної діагностики, результати проведених досліджень.

Ключові слова: самостійна робота курсантів вищого військового навчального закладу, методи самостійної роботи, метод “портфоліо”.

Вступ. Загальновідомий той факт, що освіта закладає фундамент розвитку особистості, суспільства нації та держави, а також є запорукою майбутнього України. Освіта є визначальним чинником життєдіяльності суспільства, оскільки відтворює та нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

Відомо, що в основі економічного зростання багатьох західних країн світу лежить послідовна державна політика в сфері освіти. Сьогодні вітчизняна система військової освіти зазнає суттєвих трансформацій, які, в першу чергу, мають на меті модернізувати змістовний та процесуальний компоненти військово-педагогічного процесу. Результатом такої модернізації стане підготовка кваліфікованих, компетентних офіцерів-фахівців на рівні світових стандартів.

Зазначимо, що сьогодні ставить перед військовими фахівцями, в тому числі і перед військовими психологами, важкі професійні завдання, вирішення яких вимагає від них застосування отриманих в стінах військового вишу знань, умінь та навичок [9].

Військові психологи покликані надавати психологічну допомогу на всіх етапах бойової діяльності: під час підготовки, під час виконання бойових завдань в умовах реального бою та після виконання бойових завдань. Особливої уваги військового психолога потребують військовослужбовці, які зазнали психологічних травм. Кожен випадок унікальний. Відпрацьованих універсальних алгоритмів дій у професійній діяльності психолога не існує, а це вимагає творчого підходу до вирішення складної життєвої ситуації кожного військовослужбовця, який потребує допомоги. Запорукою формування професійних якостей майбутніх військових психологів є їх самостійна робота.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні військово-педагогічна наука пропонує ряд інноваційних методів самостійної роботи курсантів. Так, теоретико-методологічні засади організації самостійної роботи у системі підготовки педагога в умовах університетської освіти досліджувались А. Алексюком, І. Бендерою, С. Вітвицькою, В. Козаковим, О. Кучерявим, О. Мещаніковим, В. Мороз, Ю. Піменовою та ін. Психолого-педагогічні умови підвищення ефективності організації та управління самостійною роботою студентів вивчали Е. Гапон, Л. Журавська, Г. Романова, М. Смирнова, М. Солдатенко, Б. Степанишин, І. Шимко та ін. Розглядали самостійну роботу студентів як засіб удосконалення підготовки майбутнього спеціаліста І. Бобакова, В. Буринський та ін. Обґрунтовували окремі аспекти організації самостійної роботи студентів при викладанні навчальних дисциплін Е. Борткевич, Н. Ванжа, В. Василів, В. Грішин, Н. Кардаш, З. Кучер, О. Рогова, Н. Шишкіна та ін. Особливості організації самостійної роботи військовослужбовців

вивчали А. Барабаншиков, В. Давидов, В. Ягупов. Обґрунтовували застосування окремих методів самостійної роботи Т.І. Туркот та ін. Метод “Портфоліо” як метод оцінювання результатів навчання розглянуто в роботах Ю.О. Лабода, В.Ю. Переверзева, С.А. Синельникова, Т.Г. Новікової, М.А. Пінської та ін. Розглядають “портфоліо” як інструмент самоорганізації, самопізнання, самооцінки, саморозвитку та формування здатності аналізу результатів власних досягнень, що впливають на розвиток індивідуальних якостей і визнання важливості навчання такі науковці як І.А. Книш, І.П. Пастухова, І.В. Родігіна, Н.М. Савіна та інші.

Проте, особливості застосування методу “портфоліо” в педагогічній практиці вищої військової школи ґрунтовно не здійснювався. Тому **мета даної статті** полягає в дослідженні особливостей застосування методу “портфоліо” в організації самостійної роботи майбутніх військових психологів.

Виклад основного матеріалу потрібно, на нашу думку, розпочати з визначення соціального статусу молоді, яка навчається у вищому військовому навчальному закладі – курсантів вищого військового навчального закладу (далі – ВВНЗ). Так, їй притаманні ознаки двох соціальних статусів – студента та військовослужбовця. Врахування даної обставини сприятиме розумінню етимологічної природи поняття “самостійна робота”. Як відомо, слово “студент” має латинське коріння і означає “ретельно працюючий”, “той що займається”, тобто вже в самому слові закладено потребу до наполегливої самостійної роботи над оволодінням глибокими знаннями.

Як слушно зазначає В.В. Корнєшук головною *метою самостійної пізнавальної діяльності студентів* є – навчитися індивідуально здобувати, оновлювати, поповнювати знання, плідно використовувати їх під час навчання та в подальшій професійній діяльності [6].

Зауважимо, що професорсько-викладацький склад ВВНЗ прагне сформувати у курсантів культуру самостійної роботи. А від так, вони у своїй педагогічній діяльності прагнуть застосовувати сучасні методи самостійної роботи, які з успіхом використовуються під час організації навчального процесу у цивільній вищій школі.

На думку С.І. Коптевої, Н.І. Гаїної, Т.В. Процак, Л.О. Скорнякової та Д.О. Пенкіної самостійну роботу студента можна розглядати як метод навчання, як форму організації діяльності студента [5], як вид пізнавальної і практичної діяльності [2].

У своїй статті буде розглянуто самостійну роботу курсантів як комплекс методів організації їх навчально-пізнавальної діяльності, елементом якого є метод “портфоліо”. Треба зазначити, що останній не є новим, а давно й успішно використовується в освітніх системах США, Великобританії, Японії та інших західних країнах [7, 11]. У вищих навчальних закладах України цей метод поступово входить у практику діяльності професорсько-викладацького складу. Не відстає від цього процесу і вища військова школа.

Метод “портфоліо” давно привернув увагу багатьох дослідників в галузі педагогіки та психології. В якості експерименту впроваджується в педагогічну практику окремими викладачами новаторами. Визначення поняття і опис цілей, функцій, завдань “портфоліо” дали такі науковці, як А.К. Багаутдинова, Г.Ф. Ермошкина, В.К. Загвоздкін [1, 3, 4].

Зазначимо, застосування будь-якого методу навчання вимагає від педагога врахування конкретної педагогічної ситуації та особливостей майбутньої професійної діяльності тих хто навчається. Так, застосування методу “портфоліо” в процес підготовки майбутніх військових психологів також має свої особливості.

Як зазначає Т. Туркот, у матеріалізованому плані *портфоліо* – це тека, в якій у систематизованому вигляді курсант накопичує матеріали, які є результатом його самоосвітньої діяльності.

Впродовж всього періоду навчання майбутні військові психологи накопичують матеріали власної діяльності і певним чином упорядковують їх. Так, таку теку їм наповнювати:

- дипломами, сертифікатами, грамотами за участь в олімпіадах та наукових і науково-практичних конференціях і семінарах;

- конспектами додаткових джерел інформації;
- словником психологічних термінів;
- рефератами, тезами доповідей на семінарах, есе та іншими творчими роботами;
- ксерокопіями нормативних документів, законодавчих актів, які стосуються їх майбутньої професійної діяльності;
- результати індивідуальної роботи з викладачем (науковим керівником): планами наукових досліджень, програмами психологічних досліджень, проектами наукових статей тощо;
- збіркою методик психологічної діагностики;
- результатами проведених опитувань, спостережень, психологічних експериментів [10].

Зауважимо, що при роботі з “портфоліо” майбутнім військовим психологам рекомендують доповнювати його цитатами, виписки, тезами, конспектами, анотаціями, ксерокопіями, аудіо- та відеозаписами. Результати такої систематичної самостійної та науково-дослідної роботи курсантів можуть оприлюднюватися у вигляді наукової статті, есе, наукової доповіді та тез наукової доповіді.

Таким чином, застосування методу “портфоліо” у підготовці майбутніх військових психологів дозволяє:

- перенести акцент з навчальної діяльності військового педагога на навчально-пізнавальну курсанта;
- здійснити перехід від переважно інформативних форм до активних методів і форм навчання з використанням елементів проблемності, наукового пошуку, резервів самостійної роботи курсантів;
- створення умов для самоствердження, самореалізації і самовизначення особистості курсанта, що є результатом її самоорганізації. Самоорганізація відбувається за педагогічної підтримки, яка опирається здебільшого на внутрішні джерела розвитку курсанта;
- перетворення позиції військового педагога і позиції курсанта в особистісно-рівноправні, у співробітників. Таке перетворення пов'язане із зміною ролей і функцій учасників педагогічного процесу. Військовий педагог не виховує, не вчить, а активізує, стимулює намагання, формує мотиви курсантів до саморозвитку, вивчає його активність, створює умови для саморуку. При цьому необхідно дотримуватися певної послідовності, динаміки, яка охоплює таке: максимальну допомогу викладача тому, хто навчається у вирішенні навчальних завдань на початковій стадії освіти, поступову активізацію і забезпечення повної саморегуляції у навчанні і виникнення відносин партнерства між ними;
- творчо спрямовувати освітній процес, що передбачає безпосередню мотивацію навчальної та інших видів діяльності, організацію саморуку до кінцевого результату. Це створює умови для самореалізації особистості курсанта, виявлення і розвитку його творчих можливостей [10].

Завдяки самостійній роботі над створенням свого “портфоліо” курсанти набувають здатність: більш чітко й усвідомлено проявляти мотивацію й цілеспрямованість та набутті знань; виховувати в собі самоорганізованість, самоконтроль та інші особистісні якості; заповнювати “інформаційний вакуум” необхідним науковими знаннями; позбавитися від так званого “явища вторинної неграмотності”, зокрема, невміння осмислено читати, аналізувати отриману інформацію, робити власні висновки; формувати мовну компетентність; набувати навичок самостійної роботи для майбутньої професійної діяльності брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблеми, знаходити конструктивні рішення, виходити з кризових ситуацій[8].

Висновки. Застосування методу “портфоліо” відкривають великі можливості для модернізації процесу навчання майбутніх військових психологів. Цінність даного методу полягає в тому, що він дозволяє професорсько-викладацькому складу по-новому поглянути на організацію самостійної роботи курсантів.

Важливість використання методу “портфоліо”, в першу чергу, як засобу оцінювання навчальних досягнень курсантів, зумовлена певними *перевагами*. Так, зокрема:

1. дозволяє оцінити реальні можливості курсанта;
2. “портфоліо” показує, що курсант може застосувати свої знання уміння та навички, як в межах, так і поза межами навчальної програми, на практиці;
3. підготовка “портфоліо” дає курсантам практику документування та представлення своїх досягнень;
4. зміст “портфоліо” дає можливість професорсько-викладацькому складу сформувати уявлення результати самостійної роботи курсантів;
5. фіксування власних здобутків майбутніх військових психологів у “портфоліо” сприяє формуванню позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності;
6. вимагає наполегливої праці протягом тривалого періоду, спонукає курсантів на те, щоб вони переглянули і прокоментували свій прогрес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Багаутдинова А.Д. Портфоліо ученика / А.Д. Багаутдинова // Практический журнал для учителя и администрации школы. – 2005. – № 6. – С. 58–60.
2. Гаїна Н.І. та інші Організація самостійної роботи у вищому медичному навчальному закладі / Н.І. Гаїна, Т.В. Процак, Л.О. Скорнякова, Д.О. Пенкіна // Клінічна та експериментальна патологія. – 2016. – Т. XV, № 2(56), Ч.2. – С. 100-101.
3. Ермошкіна Г.Ф. Об использовании метода портфолио в ВУЗе / Г.Ф. Ермошкіна // География и экология в школе 21 века. – 2005. – № 7. – С. 68–71.
4. Загвоздкин В.К. Портфоліо в учебном процессе / В.К. Загвоздкин // Вопросы образования. – 2004. – № 2. – С. 251–260.
5. Коптева С.И. Инновационные технологии и психологическое сопровождение образования : ИТИПС-образование: метод.пособие / С.И. Коптева, А.П. Лобанов, Н.В. Дроздова; Учреждение образования “Белорус. гос. пед. ун-т им. М. Танка”, Фак. психологии. – Мн.:БГПУ, 2004. – 102 с.
6. Корнешчук В.В. Самостійна робота студентів як важливий фактор неперервної професійної підготовки фахівців / В.В. Корнешчук // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету “Україна”. – Хмельницький: Вид-во ХІСТ. – 2010. – № 2. – С. 196-199.
7. Новикова Т. Г. Зарубежный опыт использования портфолио / Т.Г. Новикова // Народное образование. – 2005. – № 9. – С.151–154.
8. Організація самостійної роботи студентів з вивчення курсу “Історія України”: Методичні рекомендації для викладачів і студентів усіх спеціальностей / Уклад. С.І. Мешкова, В.І. Силантьєв / За ред. В.І. Ніколаєнка. – Харків: НТУ „ХПР”, 2007. – 67 с.
9. Полторак С.Т. Розвиток системи вищої військової освіти України та закордоном: державно-управлінські аспекти / С.Т. Полторак // Інвестиції: практика та досвід, 2016. – № 3. – С. 70-73.
10. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т.І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
11. Федотова Е.Е. Зарубежный опыт использования портфолио / Е. Е. Федотова // Педагогическая техника. – 2005. – № 5. – С. 113–119.

REFERENCES:

1. Bagautdinova A.D. Portfolio uchenika / A.D. Bagautdinova // Prakticheskiy zhurnal dlya uchitelya i administratsii shkoly. – 2005. – № 6. – S. 58–60.
2. Gaïna N.Í. ta ínshí Organizatsiya samostíynoí roboti u vishchomu medichnomu navchal'nomu zakladí / N.Í. Gana, T.V. Protsak, L.O. Skornyakova, D.O. Pênkína // Klínichna ta yeksperimental'na patologiya. – 2016. – T. XV, № 2(56), CH.2. – S. 100-101.
3. Yermoshkina G.F. Ob ispol'zovanii metoda portfolio v VUZe / G.F. Yermoshkina // Geografiya i ekologiya v shkole 21veka. – 2005. – № 7. – S. 68–71.
4. Zagvozdkin V.K. Portfolio v uchebnom protsesse / V.K. Zagvozdkin // Voprosy obrazovaniya. – 2004. – № 2. – S. 251–260.
5. Kopteva S.I. Innovatsionnyye tekhnologii i psikhologicheskoye soprovozhdeniye obrazovaniya : ITIPS-obrazovaniye: metod.posobiye / S.I. Kopteva, A.P. Lobanov, N.V. Drozdova; Uchrezhdeniye obrazovaniya “Belorus. gos. ped. un-t im. M. Tanka”, Fak. psikhologii. – Mн.:BGPU, – 2004. – 102 s.
6. Korneshchuk V.V. Samostíyna robota studentív yak vazhliivy faktor neperervnoí profesíynoí pídgotovki fakhívtsív / V.V. Korneshchuk // Zbírnik naukovikh prats' Khmel'nits'kogo ínstitutu sotsíal'nikh tekhnologiy Uníversitetu “Ukraína”. – Khmel'nits'kiy: Vid-vo KHÍST. – 2010. – № 2 – S. 196-199.

7. Novikova T. G. Zarubezhnyy opyt ispol'zovaniya portfolio / T. G. Novikova // Narodnoye obrazovaniye. – 2005. – № 9. – S.151–154.

8. Organizatsiya samostiynoi roboti studentiv z vivchennya kursu “Istoriya Ukraini”: Metodichni rekomendatsii dlya vikladachiv i studentiv usikh spetsial'nostey / Uklad. S.I. Meshkovaya, V.I. Silant'ev / Za red. V.I. Nikolaenko. – Kharkiv: NTU „KHPÍ”, 2007. – 67 s.

9. Poltorak S.T. Rozvitk sistemi vishchoi viys'kovoï osviti Ukraini ta zakordonom: derzhavno-upravlins'ki aspekti / S.T. Poltorak // Investitsii: praktika ta dosvid, 2016. – № 3. – S. 70-73.

10. Turkot T.I. Pedagogika vishchoi shkoli: navch. posibnik / T.I. Turkot. – K.: Kondor, 2011. – 628 s.

11. Fedotova Ye. Ye. Zarubezhnyy opyt ispol'zovaniya portfolio / Ye. Ye. Fedotova // Pedagogicheskaya tekhnika. – 2005. – № 5. – S. 113–119.

Рецензент: д. психол.н., с.н.с. Малкова Т.М., профессор кафедры, Державний університет телекомунікацій.

к.соц.н., доц. Кожедуб Е.В.

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА “ПОРТФОЛИО” В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ВОЕННЫХ ПСИХОЛОГОВ

В статье рассматриваются особенности применения, такого метода самостоятельной работы курсантов высшего военного учебного заведения, как “портфолио”. Определено, что накопление материалов курсантами, которые свидетельствуют об их достижениях, способствует переносу акцентов в организации учебного процесса с деятельности военного педагога на учебно-познавательную деятельность курсанта. Обоснована необходимость применения метода “портфолио”, который позволяет обеспечить постепенный переход от информативных форм к активным формам обучения с использованием элементов проблемности, научного поиска и резервов самостоятельной работы курсантов. Охарактеризована структура “портфолио” будущих военных психологов, элементами которого являются дипломы, сертификаты, конспекты дополнительных источников информации, словарь психологических терминов, сборник методик психологической диагностики, результаты проведенных исследований.

Ключевые слова: самостоятельная работа курсантов высшего военного учебного заведения, методы самостоятельной работы, метод “портфолио”.

Ph.D. Kozhedub E.V.

APPLICATION OF THE METHOD "PORTFOLIO" IN THE PROCESS OF PREPARING FUTURE MILITARY PSYCHOLOGISTS

The author considers the specifics of the application of the method of independent work "portfolio", which is used to organize the process of training cadets of higher military educational institutions. The content of the "portfolio" is determined, the elements of which are diplomas, certificates, abstracts of additional sources of information, a dictionary of psychological terms, a collection of techniques for psychological diagnosis, and results of studies. The author substantiates the urgency of using the porpholio method in pedagogical practice of a military teacher. In the author's opinion, this method contributes to a shift in emphasis in the organization of the educational process from the activities of the military teacher to the educational and cognitive activities of the student. Also, this method allows to provide a gradual transition from informative forms to active forms of learning using elements of problematic, scientific search and reserves of independent work of cadets.

Keywords: independent work of cadets of higher military educational institution, methods of independent work, method "portfolio".